

TEISINGUMO TEISMO (pirmoji kolegija) SPRENDIMAS

2006 m. spalio 26 d.*

Byloje C-168/05

dėl *Audiencia Provincial de Madrid* (Ispanija) 2005 m. vasario 15 d. Sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2005 m. balandžio 14 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Elisa María Mostaza Claro

prieš

Centro Móvil Milenium SL,

TEISINGUMO TEISMAS (pirmoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas P. Jann, teisėjai K. Lenaerts, E. Juhász, J. N. Cunha Rodrigues (pranešėjas) ir M. Ilešič,

* Proceso kalba: ispanų.

generalinis advokatas A. Tizzano,
kancleris R. Grass,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Centro Móvil Milenium SL*, atstovaujamos *abogado* H. García Pi,
- Ispanijos vyriausybės, atstovaujamos E. Braquehais Conesa,
- Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos C. Schulze-Bahr,
- Vengrijos vyriausybės, atstovaujamos P. Gottfried,
- Suomijos vyriausybės, atstovaujamos T. Pynnä,
- Europos Bendrijų Komisijos, atstovaujamos A. Aresu ir L. Escobar Guerrero,

susipažinęs su 2006 m. balandžio 27 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, p. 29, toliau – direktyva) išaiškinimo.

- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant ginčą tarp E. M. Mostaza Claro ir *Centro Móvil Milenium SL* (toliau – *Móvil*) dėl su šia bendrove sudarytoje sutartyje esančios arbitražinės išlygos galiojimo.

Teisinis pagrindas

Bendrijos teisės aktai

- 3 Direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Ta sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai.“

4 Direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos, naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nebūtų privalomos vartotojui ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.“

5 Pagal direktyvos 7 straipsnio 1 dalį:

„Valstybės narės užtikrina, kad vartotojų ir konkurentų naudai egzistuotų pakankamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų sudaromose su vartotojais.“

6 Direktyvos priede pateikiamas orientacinis sąlygų, kurios gali būti pripažintos nesąžiningomis, sąrašas. Šio priedo 1 dalies q punktas prie jų priskiria sąlygas, kurių tikslas arba rezultatas yra „panaikinti arba trukdyti vartotojo teisei pareikšti ieškinį arba naudotis bet kuria kita teisinės apsaugos priemone, ypač reikalaujant, kad vartotojas ginčus pavestų spręsti išskirtinai arbitražui, kuriam nėra taikomos teisinės nuostatos, nederamai apriboti jo turimus įrodymus arba skirti jam įrodinėjimo pareigą, kuri pagal taikytinus teisės aktus turėtų tekti kitai sutarties šaliai.“

Nacionalinės teisės aktai

- 7 Ispanijos teisėje vartotojų apsaugą nuo nesąžiningų sąlygų pirmiausia užtikrino 1984 m. liepos 19 d. Bendrasis įstatymas Nr. 26/1984 dėl vartotojų ir naudotojų apsaugos (Ley General Nr. 26/1984 para la Defensa de los Consumidores y Usuarios, BOE, Nr. 176, 1984 m. liepos 24 d., toliau – Įstatymas Nr. 26/1984).

- 8 Įstatymas Nr. 26/1984 buvo iš dalies pakeistas 1998 m. balandžio 13 d. Įstatymu Nr. 7/1998 dėl sutarčių bendrųjų sąlygų (Ley 7/1998 sobre Condiciones Generales de la Contratación, BOE, Nr. 89, 1998 m. balandžio 14 d., toliau – Įstatymas Nr. 7/1998), kuris perkėlė direktyvą į vidaus teisę.

- 9 Įstatymas Nr. 7/1998, be kita ko, į Įstatymą Nr. 26/1984 įtraukė 10a straipsnį ir pirmąją papildomą nuostatą.

- 10 Pagal Įstatymo Nr. 26/1984 10a straipsnio 1 dalį „nesąžiningomis sąlygomis laikomos visos sąlygos, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi ir dėl kurių pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai. Bet kuriuo atveju nesąžiningomis sąlygomis laikomos šio įstatymo pirmojoje papildomoje nuostatoje išvardytos sąlygos. <...>“.

- 11 Įstatymo Nr. 26/1984 pirmoji papildoma nuostata iš esmės perima direktyvos priede esantį sąrašą, kuriame išvardytos sąlygos, galinčios būti pripažintos nesąžiningomis, pažymint, kad šis sąrašas yra tik minimalus. Pagal šios papildomos nuostatos

26 punktą nesąžiningu laikomas „perdavimas kitiems arbitražiniams teismams nei tie, kurie susiję su ginčais vartojimo srityje, nebent būtų kalbama apie arbitražines institucijas, kurios pagal teisės aktus įsteigtos specifiniam sektoriui ar sričiai“.

12 Įstatymo Nr. 7/1998 8 straipsnyje numatyta:

„1. Niekinėmis laikomos bendrosios sąlygos, kurios sutarties šalies nenaudai pažeidžia įstatymo ar bet kurios kitos imperatyvios ar draudžiančios normos nuostatas, nebent jos nustato kitokias sankcijas už jų pažeidimą.

2. Konkrečiai kalbant, negalioja į su vartotojais sudarytas sutartis įtrauktos bendrosios nesąžiningos sąlygos, tarp kurių bet kuriuo atveju yra <...> Įstatymo Nr. 26/1984 10a straipsnyje ir pirmojoje papildomoje nuostatoje apibrėžtos sąlygos.“

13 Bylos faktinių aplinkybių metu arbitražinius procesus reglamentavo 1988 m. gruodžio 5 d. Įstatymas Nr. 36/1988 dėl arbitražo (Ley 36/1988 de Arbitraje, BOE, Nr. 293, 1988 m. gruodžio 7 d., toliau – Įstatymas Nr. 36/1988).

14 Įstatymo Nr. 36/1988 23 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Prieštaravimą dėl objektyvaus arbitrų kompetencijos nebuvimo, arbitražinio susitarimo nebuvimo, negaliojimo ar panaikinimo arbitražiniam teismui turi pateikti šalys kartu su savo pradiniais argumentais.“

15 Įstatymo Nr. 36/1988 45 straipsnyje nurodyta:

„Arbitražinio teismo sprendimas gali būti panaikintas:

1. Kai arbitražinis susitarimas yra negaliojantis.

<...>

5. Kai arbitražinio teismo sprendimas prieštarauja viešajai tvarkai.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

16 2002 m. gegužės 2 d. tarp *Móvil* ir E. M. Mostaza Claro buvo sudaryta sutartis dėl mobiliojo ryšio. Šioje sutartyje buvo arbitražinė išlyga, kuri su šia sutartimi susijusius ginčus patikėjo spręsti *Asociación Europea de Arbitraje de Derecho y Equidad* (Europos teisės ir lygių teisių arbitražinių teismų asociacija, toliau – AEDE).

17 Kadangi E. M. Mostaza Claro nesilaikė trumpiausio abonemento termino, *Móvil* pradėjo arbitražinį procesą AEDE. 2003 m. liepos 25 d. laišku arbitražinis teismas nustatė E. M. Mostaza Claro 10 dienų terminą, kad ji nuspręstų, ar atsisako

arbitražinio teismo, pažymėdamas, kad atsisakiusi arbitražinio teismo ji turės galimybę kreiptis į teismą. E. M. Mostaza Claro pateikė argumentus dėl esmės, bet neatsisakė arbitražo procedūros ir neprieštaravo dėl arbitražinės išlygos galiojimo. Vėliau byla buvo išspręsta jos nenaudai.

18 E. M. Mostaza Claro apskundė AEADE priimtą arbitražinį sprendimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teismui, tvirtindama, kad dėl arbitražinės išlygos nesąžiningo pobūdžio arbitražinis susitarimas negalioja.

19 Sprendime Madrido *Audiencia Provincial* pripažino neturįs jokių abejonių, kad arbitražiniame susitarime yra nesąžininga sąlyga ir dėl to jis negalioja.

20 Tačiau atsižvelgdamas į tai, kad E. M. Mostaza Claro šiuo negaliojimu nesirėmė vykstant arbitražo procedūrai, ir siekdamas išaiškinti nacionalinę teisę pagal direktyvą, Madrido *Audiencia Provincial* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar vartotojų apsauga, kurią užtikrina Direktyva 93/13/EEB <...>, reiškia, kad teismas, kuriam pateiktas ieškinys dėl arbitražinio teismo sprendimo panaikinimo, vertina, ar arbitražinis susitarimas negalioja, ir panaikina arbitražinio teismo sprendimą, motyvuodamas tuo, jog šiame arbitražiniame susitarime yra nesąžininga sąlyga, kai vartotojas šį klausimą iškėlė ne vykstant arbitražiniam procesui, o pateikdamas ieškinį dėl panaikinimo?“

Pirminės pastabos

- 21 Iš bylos medžiagos, kurią Teisingumo Teismui pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, matyti, kad pastarasis nustatė nesąžiningą arbitražinės išlygos, esančios tarp *Móvil* ir E. M. Mostaza Claro sudarytoje sutartyje, pobūdį.
- 22 Šiuo klausimu reikia priminti, kad Teisingumo Teismas negali priimti sprendimo dėl bendrųjų kriterijų, kuriais naudojosi Bendrijos teisės aktų leidėjas nustatydamas nesąžiningos sąlygos sąvoką, taikymo konkrečiai sąlygai, kurią reikia išnagrinėti remiantis specifinėmis konkretaus atvejo aplinkybėmis (2004 m. balandžio 1 d. Sprendimo *Freiburger Kommunalbauten*, C-237/02, Rink. p. I-3403, 22 punktas).
- 23 Todėl nacionalinis teismas turi nustatyti, ar tokia sutarties sąlyga, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, atitinka reikalaujamus kriterijus, kad būtų laikoma nesąžininga direktyvos 3 straipsnio 1 dalies prasme (minėto sprendimo *Freiburger Kommunalbauten* 25 punktas).

Dėl prejudicinio klausimo

- 24 Pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką, nesant Bendrijos teisės aktų atitinkamoje srityje, procesines taisykles, užtikrinančias asmenims Bendrijos teisės suteikiamų teisių apsaugą, vadovaujantis valstybių narių procesinės autonomijos principu, turi nustatyti kiekvienos valstybės narės vidaus teisės sistema, tačiau su sąlyga, kad jos nėra mažiau palankios nei panašias vidaus teisės situacijas reglamentuojančios taisyklės (lygiavertiškumo principas) ir kad dėl jų įgyvendinti Bendrijos teisės suteiktas teises nėra praktiškai neįmanoma arba pernelyg sudėtinga (veiksmingumo principas) (be kita ko, žr. 2000 m. gegužės 16 d. Sprendimo *Preston*

ir kt., C-78/98, Rink. p. I-3201, 31 punktą ir 2006 m. rugsėjo 19 d. Sprendimo *i-21 Germany ir Arcor*, C-392/04 ir C-422/04, Rink. p. I-8559, 57 punktą).

- 25 Direktyvos nustatyta apsaugos sistema pagrįsta mintimi, kad vartotojas yra mažiau palankioje padėtyje nei pardavėjas ar tiekėjas tiek galimybių derėtis, tiek informacijos lygio atžvilgiu, o tai reiškia, kad reikia sutikti su pardavėjo ar tiekėjo iš anksto nustatytomis sąlygomis be galimybės turėti įtakos jų turiniui (2000 m. birželio 27 d. Sprendimo *Océano Grupo Editorial ir Salvat Editores*, nuo C-240/98 iki C-244/98, Rink. p. I-4941, 25 punktas).
- 26 Tokia nelygybė tarp vartotojo ir pardavėjo arba tiekėjo gali būti kompensuota tik pozityviai įsikišus su sutartiniais santykiais nesusijusiems subjektams (nurodyto sprendimo *Océano Grupo Editorial ir Salvat Editores* 27 punktas).
- 27 Remdamasis būtent šiais principais Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad galimybė teismui savo iniciatyva įvertinti sutarties sąlygos nesąžiningumą yra tinkamas būdas pasiekti direktyvos 6 straipsnio tikslą, t. y. kad individualiam vartotojui nebūtų privaloma nesąžininga sąlyga, bei prisidėti siekiant 7 straipsnio tikslo, nes toks įvertinimas gali turėti atgrasantį poveikį, dėl kurio būtų nustojama naudoti nesąžiningas sąlygas sutartyse tarp vartotojų ir pardavėjų ar tiekėjų (nurodyto sprendimo *Océano Grupo Editorial ir Salvat Editores* 28 punktas ir 2002 m. lapkričio 21 d. Sprendimo *Cofidis*, C-473/00, Rink. p. I-10875, 32 punktas).
- 28 Ši teismui suteikta galimybė laikoma būtina, kad vartotojui būtų užtikrinta veiksminga apsauga, atsižvelgiant į, be kita ko, realią galimybę, jog vartotojas nežinos savo teisių ar susidurs su jų įgyvendinimo sunkumais (nurodyto sprendimo *Océano Grupo Editorial ir Salvat Editores* 26 punktas ir nurodyto sprendimo *Cofidis* 33 punktas).

- 29 Apsauga, kurią vartotojams numato direktyva, apima ir tokią prielaidą, kai vartotojas, kuris su pardavėju arba tiekėju sudarė sutartį, kurioje yra nesąžininga sąlyga, nesiremia nesąžiningu šios sąlygos pobūdžiu arba todėl, kad nežino savo teisių, arba todėl, kad atsisako tai daryti dėl su ieškiniu pareiškimu teisme susijusių išlaidų (nurodyto sprendimo *Cofidis* 34 punktą).
- 30 Šiomis aplinkybėmis direktyvos 6 straipsnio, kuris, kaip buvo priminta šio sprendimo 27 punkte, numato reikalavimą valstybėms narėms užtikrinti, kad vartotojams nebūtų privalomos nesąžiningos sąlygos, tikslas negalėtų būti pasiektas, jei teismas, kuriam pateiktas ieškinyš dėl arbitražo sprendimo panaikinimo, negalėtų įvertinti šio sprendimo negaliojimo remiantis vien tik tuo, kad arbitražinio proceso metu vartotojas nesirėmė arbitražinio susitarimo negaliojimu.
- 31 Tokio vartotojo neveikimo bet kuriuo atveju negali kompensuoti subjektų, kurie sutarties šalių atžvilgiu yra tretieji asmenys, ieškinyš. Speciali apsaugos sistema, kurią nustatė direktyva, neabejotinai būtų pažeista.
- 32 Būtent taip keitėsi Ispanijos teisės aktai. Iš tikrųjų būtina pažymėti, jog 2003 m. gruodžio 23 d. Įstatymas Nr. 60/2003 dėl arbitražo (*Ley 60/2003 de Arbitraje*, BOE, Nr. 309, 2003 m. gruodžio 26 d.), net jei jis nėra taikomas pagrindinėje byloje, nebereikalauja, kad prieštaravimą dėl arbitražinio teismo, būtent dėl arbitražinio susitarimo negaliojimo pateiktų šalys kartu su savo pradiniais argumentais.

- 33 *Móvil* ir Vokietijos vyriausybė nurodo, kad leidžiant teismui vertinti arbitražinio susitarimo negaliojimą, kai vartotojas jo nenurodė arbitražinio proceso metu, būtų rimtai pažeistas arbitražo sprendimų veiksmingumas.
- 34 Šis argumentas remiasi tuo, kad reikalavimai dėl arbitražinio proceso veiksmingumo pateisina, jog arbitražo sprendimo kontrolė būtų ribota ir kad panaikinti sprendimą būtų galima tik išimtiniais atvejais (1999 m. birželio 1 d. Sprendimo *Eco Swiss*, C-126/97, Rink. p. I-3055, 35 punktas).
- 35 Tačiau Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, jog, kadangi nacionalinis teismas turi, remdamasis nacionalinės procesinės teisės normomis, patenkinti prašymą panaikinti arbitražinio teismo sprendimą, pagrįstą nacionalinės viešosios tvarkos nuostatų pažeidimu, jis taip pat turi patenkinti prašymą, pagrįstą tokio paties pobūdžio Bendrijos teisės nuostatų pažeidimu (šiuo klausimu žr. nurodyto sprendimo *Eco Swiss* 37 punktą).
- 36 Vartotojų apsaugos svarba paskatino Bendrijos teisės aktų leidėją direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje numatyti, kad nesąžiningos sąlygos, naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju, „nebūtų privalomos vartotojui“. Tai yra imperatyvi nuostata, kuri, atsižvelgiant į tai, kad viena iš sutarties šalių yra mažiau palankioje padėtyje, formalią pusiausvyrą, kurią ji nustato tarp sutarties šalių teisių ir pareigų, siekia pakeisti į realią pusiausvyrą, galinčią atkurti pastarųjų lygybę.

- 37 Be to, direktyva, siekianti sustiprinti vartotojų apsaugą, pagal EB 3 straipsnio 1 dalies t įtrauką yra būtina priemonė Bendrijai nustatytoms užduotims vykdyti ir, konkrečiai kalbant, gyvenimo lygiui ir kokybei kelti visoje Bendrijoje (pagal analogiją žr. dėl EB 81 straipsnio nurodyto sprendimo *Eco Swiss* 36 punktą).
- 38 Viešojo intereso, kuriuo remiasi apsauga, kurią direktyva užtikrina vartotojams, pobūdis ir svarba, be kita ko, pateisina, kad nacionalinis teismas turėtų savo iniciatyva įvertinti nesąžiningą sutarties sąlygos pobūdį ir taip atsverti tarp vartotojo ir pardavėjo ar tiekėjo esantį pusiausvyros nebuvimą.
- 39 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pateiktą klausimą reikia atsakyti, jog direktyva turi būti aiškinama taip, kad ji reiškia, jog nacionalinis teismas, kuriam pateiktas ieškinys dėl arbitražinio teismo sprendimo panaikinimo, vertina, ar arbitražinis susitarimas negalioja, ir panaikina arbitražinio teismo sprendimą, motyvuodamas tuo, jog šiame arbitražiniame susitarime yra nesąžininga sąlyga, net jeigu vartotojas šį klausimą iškėlė ne arbitražiniame procese, o pateikdamas ieškinį dėl panaikinimo.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 40 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą dėl prejudicinio sprendimo pateikusiai teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti pastarasis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurių patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendžia:

1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais turi būti aiškinama taip, kad ji reiškia, jog nacionalinis teismas, kuriam pateiktas ieškinys dėl arbitražinio teismo sprendimo panaikinimo, vertina, ar arbitražinis susitarimas negalioja, ir panaikina arbitražinio teismo sprendimą, motyvuodamas tuo, jog šiame arbitražiniame susitarime yra nesąžininga sąlyga, net jeigu vartotojas šį klausimą iškėlė ne arbitražiniame procese, o pateikdamas ieškinį dėl panaikinimo.

Parašai.